

היום נלמד בעזרת ה':

בבא מציעא דף נ

קנייה שהסכום שלה לא היה כפי שווייה האמיתי. פחות משיעור אונאה - הרי זו מחילה. יותר משיעור אונאה - הרי זה ביטול מקח. בשיעור אונאה - המתאנה ידו על העליונה להחליט האם הוא מבטל את המקח או תובע את ההפרש של הסכום.

נחלקו רבנן ורבי טרפון בשיעור אונאה. לדעת רבנן 'שתות' (שישית), ולדעתם יכול המתאנה לחזור בו עד כדי שיראה לתגר או לקרובו. לדעת רבי טרפון שליש. בתחילה שמחו תגרי לוד בהוראתו של רבי טרפון, אך לאחר שאמר להם שהמתאנה יכול לחזור בו כל היום כולו, חזרו לנהוג בשיטת חכמים.

איכעיא להו פחות משתות לרבנן: רבנן אמרו במשנה שבשיעור שתות יכול לחזור בו עד שיראה לתגר או לקרובו. השאלה היא מה הדין בפחות משתות. האם זו מחילה לאלתר, או גם כן רק לאחר שיראה לתגר או לקרובו, אבל בתוך הזמן הזה יכול המתאנה לתבוע את ההפרש. [ולכאורה הספק הוא גם לשיטת רבי טרפון בפחות משליש. ולהלן תעסוק בזה הגמרא].

ואם תמצי לומר: ואם תטען - לא יתכן לומר שבפחות משתות הויא מחילה רק לאחר שיראה לתגר או לקרובו, כי אם כן מה ההבדל בין שתות לפחות משתות? והרי בשניהם יכול לחזור בו עד שיראה לתגר ולקרובו ולא יותר!

תשובה: איכא, זאילו שתות וכו': יש הבדל. וההבדל הוא בתוך הזמן עד שיראה לתגר ולקרובו. ב'שתות' יד המתאנה על העליונה להחליט האם הוא חוזר בו מכל העיסקה או שהוא מקבל את ההפרש של האונאה. ואילו ב'פחות משתות' הוא לא יכול לחזור בו אלא הוא רק מקבל את ההפרש.

תא שמע חזרו לדברי חכמים: הגמרא מביאה ראייה מתגרי לוד במשנתנו. רבני הישיבה שהביאו את הראייה סברו שרבי טרפון חולק על רבנן רק בשיעור של האונאה, שלדעתו היא שליש ולא שתות, אבל בפחות מהשיעור של אונאה הוא מודה לרבנן שזו מחילה. והיינו שפחות משליש לר' טרפון הוא כפחות משתות לרבנן.

ואם כן, אם נאמר שבפחות משתות הויא מחילה רק **לאחר זמן**, דהיינו **לרבנן** בכדי שיראה לתגר ולקרובו, ולרבי **טרפון** כל היום. מובן מדוע חזרו תגרי לוד לשיטת רבנן. כי בתחילה הם חשבו שהזמן של רבי טרפון ושל רבנן שווה דהיינו בכדי שיראה לתגר ולקרובו. ולכן הם שמחו. בגלל **שמשות עד שלישי** לדעת **חכמים** יכול המתאנה לבטל את המקח, ואילו לדעת רבי טרפון הוא מקבל רק את הסכום של ההפרש, וכל זה רק עד שיראה לתגר ולקרובו כי לאחר מכן המקח קיים לכו"ע. **לדעת רבי טרפון** משום שלאחר שיראה לתגר ולקרובו זו מחילה, ולדעת רבנן משום שאז כבר אי אפשר לבטל את המקח).

אך לאחר שאמר להם רבי טרפון שיכול לחזור בו כל היום, הם העדיפו לחזור לשיטת חכמים. כי לשיטת רבי טרפון **ב'פחות משתות' ו'בשתות'** יכול לחזור כל היום, ולשיטת **חכמים** רק עד שיראה לתגר ולקרובו. וכשיש לקונה יותר זמן לחזור בו הם מפסידים.

(ואפילו שמשות ועד שלישי, לרבי טרפון מחזיר אונאה ולרבנן מבטל את המקח, ואם כן לכאורה עדיף להם כרבי טרפון. אך מכיון שלרבנן יכול לבטל רק עד שיראה לתגר ולקרובו ואילו לרבי טרפון מחזיר אונאה כל היום, עדיף להם שהקונה יכול לבטל את המקח לגמרי ורק בזמן קצר, מאשר שיוכל לתבוע את ההפרש של הסכום ובזמן ארוך של כל היום. [הגמרא סוברת עכשיו שמה שאמרו רבנן עד שיראה לתגר ולקרובו זה גם ביותר משתות]).

אבל אם נאמר **שבפחות משתות** הויא מחילה **לאלתר**, דהיינו בין לרבנן ובין לרבי טרפון אין זמן למחילה (כי על פחות משתות לא אמר רבי טרפון שחוזר כל היום כולו), לא מובן מדוע תגרי לוד חזרו לנהוג כרבנן? והרי **משתות עד שלישי** לרבנן המתאנה יכול לבטל את המקח, ואילו לרבי טרפון זו מחילה! ועדיף להם לנהוג כרבי טרפון.

דח"יה: מי סברת: מה שסברו בני הישיבה אינו נכון. כי **פחות משלישי** לרבי טרפון אינו כמו **פחות משתות** לרבנן. אלא לרבי טרפון **משתות ועד שלישי** נחשב כשתות עצמה. כלומר רבי טרפון הרחיב את החלק של 'שתות' עד 'שלישי', ובכל החלק הזה יכול המתאנה לבטל את המקח. ולכן תגרי לוד העדיפו לנהוג כרבנן. כי לשיטת **רבנן** משתות ועד שלישי יכול לבטל רק עד שיראה לתגר ולקרובו, ולרבי טרפון יכול לבטל כל היום כולו.

קושיא: **אי הכי במאי שמחו מעיקרא**: אם כן מדוע הם שמחו בתחילה, מה הם הרויחו משיטת רבי טרפון (והרי בתחילה הם חשבו שבין לרבנן ובין לרבי טרפון יכול לבטל את המקח עד שיראה לתגר ולקרובו)?

אלא לכאורה תפשוט מכאן את הספק שמסתפקת הגמרא להלן האם 'בטול מקח' לרבנן (כלומר יותר משתות שהמקח בטל) לעולם חוזר, או שרק בכדי שיראה לתגר ולקרובו. ומכאן תפשוט שלרבנן לעולם חוזר. ולכן בתחילה הם שמחו כי הם חשבו שלרבי טרפון חוזר רק עד שיראה לתגר ולקרובו, ולרבנן חוזר לעולם. ועדיף להם לנהוג כרבי טרפון.

ולאחר שרבי טרפון אמר להם שכל היום חוזר, הם חזרו לשיטת רבנן. כי עדיף להם **שבשתות עצמה** יהיה לו זמן לחזור רק עד שיראה לתגר ולקרובו כרבנן, ולא כל היום כרבי טרפון. מאשר להרויח **שביותר משתות** יוכל לחזור רק כל היום כרבי טרפון ולא לעולם כרבנן. וזאת, משום שכל היום זה ככר הרבה זמן בשביל שהקונה יחזור בו, ואין כבר משמעות בין כל היום ללעולם, ואם כן הם לא מרויחים כלום ביותר משתות, ורק מפסידים בשתות עצמה.

אבל אם תעלה בדעתך שבטול מקח לרבנן (ביותר משתות) חוזר רק עד שיראה לתגר ולקרובו, לא מובן מדוע הם שמחו בתחילה? והרי רבי טרפון גם כן אמר כן שחוזר עד שיראה לתגר ולקרובו (כפי שהם הבינו את דבריו בתחילה קודם שאמר להם שחוזר כל היום).

דחייה: **שמחו בשתות עצמה**: הם שמחו **בשתות עצמה**, שלדעת רבי טרפון זו מחילה, כי כל מה שאמר רבי טרפון שמשתות ועד שלישי זו אונאה היינו מעל שתות, אבל שתות עצמה זו מחילה. ואילו לדעת רבנן זו אונאה והמתאנה יכול לבטל את המקח. ולכן הם שמחו. אמנם לאחר שאמר להם שחוזר בו כל היום, הם העדיפו את שיטת רבנן. כי **ביותר משתות לדעת רבנן** מתבטל המקח רק עד שיראה לתגר ולקרובו, ואילו לדעת רבי טרפון יכול המתאנה לחזור בו כל היום. (ועדיף להם הרווח שמעל שתות ויותר אם ינהגו כרבנן [שאז יוכל לחזור בו רק עד שיראה לתגר ולקרובו, ולא כרבי טרפון כל היום]. מאשר הרווח הקטן של השתות עצמה אם ינהגו כרבי טרפון [שזו מחילה ולא כרבנן שזו אונאה]. תוס'.)

איבעיא להו בטול מקח לרבנן: כנ"ל.

ואם תמצא לומר: אם תטען - שלא יתכן לומר שהזמן הוא עד שיראה לתגר ולקרובו, כי אם כן מה ההבדל בין שתות ליותר על שתות? בשניהם חוזר בו עד שיראה לתגר ולקרובו.

תשובה: איכא, דאילו שתות וכו': יש הבדל. וההבדל הוא בתוך הזמן עד שיראה לתגר ולקרובו. ב'שתות' רק המתאנה יכול להחליט האם הוא חוזר בו מהעיסקה או מקבל את ההפרש של האונאה. ואילו ב'יותר משתות' שניהם יכולים לחזור בהם מהעיסקה.

ת"ש חזרו לדברי חכמים: אם נאמר ש**ביותר משתות** שיכול לבטל את המקח **לרבנן**, זהו רק עד בכדי שיראה לתגר או לקרובו, ולר' **טרפון** זו אונאה ויכול לבקש את ההפרש הכספי כל היום. מובן מדוע הם חזרו לנהוג כרבנן. כי בתחילה הם שמחו משום שהם חשבו שגם הזמן של רבי טרפון הוא עד שיראה לתגר ולקרובו. ואמנם ביותר משתות אין הבדל בין רבנן לרבי טרפון, כי לשניהם יכול הקונה לערער על המכירה רק עד שיראה לתגר ולקרובו. אך השמחה היתה **בשתות עצמה**, שלדעת רבי טרפון זו מחילה ולדעת רבנן זו אונאה.

אבל אם נאמר ש**ביותר משתות** שיכול לבטל את המקח **לרבנן** זהו לעולם, לא מובן מדוע הם חזרו לנהוג כרבנן? והרי רבי טרפון עדיף להם. משום שלשיטתו יכול לחזור בו ולבקש את האונאה רק כל היום, ולדעת רבנן לעולם!

(אמנם בשתות עצמה אין להם רווח משיטת רבי טרפון, כי כל מה שתירצה הגמרא לעיל שבשתות עצמה סובר רבי טרפון שזו מחילה, זהו רק מדוחק הקושיא שם לפי הצד שרבנן סוברים שביטול מקח הוא רק כדי שיראה לתגר ולקרובו, אבל עכשיו שאנו מבארים את הצד שלרבנן יכול לבטל את המקח לעולם, ממילא לא קשה. ואם כן עלינו לנקוט כפשטות הדברים, שבשתות עצמה סובר רבי טרפון שיש בזה אונאה וחוזר בו כל היום).

דחיה: בטול מקח לא שכית: אין זה מצוי להונות את הקונה ביותר משתות. ולכן העדיפו תגרי לוד לנהוג **כרבנן** **בשתות עצמה** שיכול לתבוע את האונאה רק עד שיראה לתגר ולקרובו, ולא **כרבי טרפון** כל היום. מאשר לנהוג **כרבי טרפון** ולהרוויח **ביותר משתות** שחוזר בו כל היום, ולא **כרבנן** שחוזר בו לעולם. כי כאמור אונאה ביותר משתות אינה דבר מצוי.

אמר רבא הלכתא: להלכה. פחות משתות - נקנה המקח מיידית (כי זו מחילה לאלתר). יותר על שתות - מתבטל המקח כלומר שניהם יכולים לחזור בהם ולבטל את העיסקה. שתות עצמה - המתאנה רק מקבל את הסכום של ה'אונאה' אך אינו יכול לבטל את העיסקה.

רבא פוסק כרבי נתן ולא כרבי יהודה הנשיא להלן, ואילו משנתנו סוברת כרבי יהודה הנשיא שיד המתאנה על העליונה להחליט האם לבטל את המקח או לקבל את האונאה.

וכל מה שאמרנו בשתות וביותר משתות, זהו רק עד שיראה לתגר או לקרובו (כדעת רבנן).

תניא כותיה דרבא: הגמרא מביאה את דעת רבי נתן בכרייתא כדברי רבא, אמנם משנתנו סוברת כרבי יהודה הנשיא. וכנ"ל.